

การจัดการ สุขภาพสัตว์น้ำที่ดี

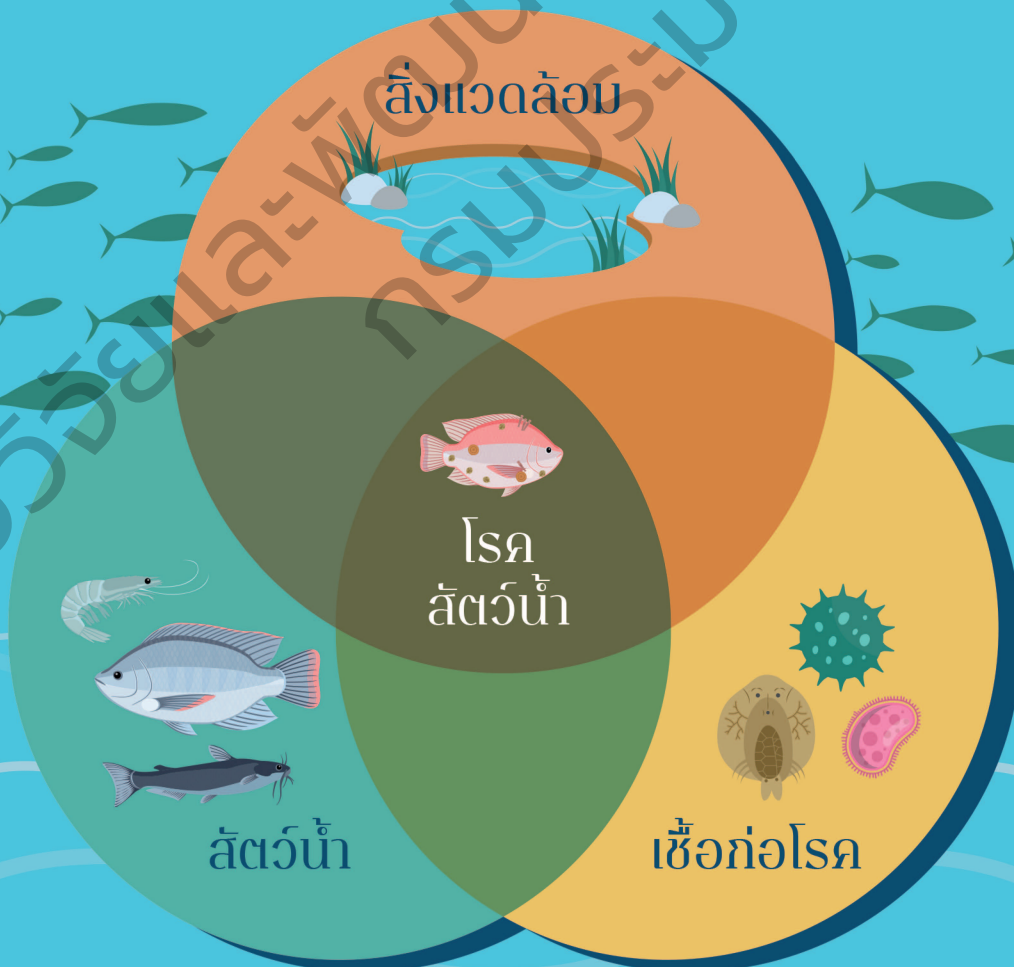

การจัดการสุขภาพสัตว์น้ำที่ดี (Health Management Practice; HMP)
เป็นหลักการจัดการและดูแลสุขภาพของสัตว์น้ำภายในฟาร์ม
เพื่อป้องกันและควบคุมการติดเชื้อปฐมภูมิ (primary infection)

เช่น เชื้อไวรัส แบคทีเรีย ปรสิตภายในและภายนอก และลดความเครียดจากปัจจัยต่าง ๆ
ซึ่งส่งผลให้ระดับภูมิคุ้มกันของสัตว์น้ำลดลงและมีความไวต่อการติดเชื้อมากขึ้น
ดังนั้นควรให้ความสำคัญต่อการจัดการสุขภาพสัตว์น้ำที่ดี

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดโรคในสัตว์น้ำ ประกอบด้วย 3 ปัจจัย ดังนี้

สัตว์น้ำ

สัตว์น้ำมีความทนทานต่อโรคแตกต่างกันขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ได้แก่

ชนิดสัตว์น้ำ

สัตว์น้ำชนิดต่าง ๆ มีความไวต่อเชื้อโรคที่แตกต่างกัน เช่น ปลาบิลมีความไวต่อโรคสเตรปโตคอคโคซิสมากกว่าปลาดุก เป็นต้น

พันธุ์สัตว์น้ำ

สัตว์น้ำบางชนิดได้รับการปรับปรุงพันธุ์ให้มีความต้านทานต่อโรคได้ดีกว่าสายพันธุ์ดั้งเดิม

ช่วงอายุของสัตว์น้ำ

สัตว์น้ำวัยอ่อนมีโอกาสเกิดโรคได้มากกว่าสัตว์น้ำที่โตเต็มวัย

ความเครียดที่เกิดขึ้นในระบบการเลี้ยง

ระบบการเลี้ยงที่มีความหนาแน่นสูง (High density) มักก่อให้เกิดความเครียดต่อสัตว์น้ำได้มากกว่าระบบการเลี้ยงที่มีความหนาแน่นต่ำ (Low density)

ระดับภูมิคุ้มกันของสัตว์น้ำ

สัตว์น้ำที่มีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี จะมีสุขภาพที่ดีกว่าเนื่องจากระบบภูมิคุ้มกันจะช่วยลดโอกาสเกิดโรคได้มากกว่า

การจัดการสุขภาพสัตว์น้ำ

ช่วยให้สัตว์น้ำมีสุขภาพที่ดี ลดโอกาสเกิดโรคโดยมีหลักการดังนี้

ใช้พ่อแม่พันธุ์หรือลูกพันธุ์ที่มีสุขภาพดีและปลอดโรค จากแหล่งที่เชื่อถือได้ หรือได้รับการรับรอง

ใช้อาหารที่ได้รับการขึ้นทะเบียน ในปริมาณที่เหมาะสม และเก็บรักษาอาหารในสถานที่ที่สามารถป้องกันการปนเปื้อนของเชื้อโรคได้

พิจารณาใช้สารเสริมภูมิคุ้มกัน เช่น โปรไบโอติก 프리ไบโอติก เป็นต้น และพิจารณาใช้วัคซีนในสัตว์น้ำเพื่อป้องกันโรค

เลี้ยงสัตว์น้ำในอัตราความหนาแน่นที่เหมาะสม

ควรมีมาตรการกำจัดปรสิตภายนอกด้วยสารเคมีในความเข้มข้นและปริมาณที่เหมาะสม เช่น ฟอร์มาลิน หรือมีการกักโรคในสัตว์น้ำที่นำเข้ามาใหม่ก่อนปล่อยเข้าสู่ระบบการเลี้ยง

มีการเฝ้าระวังและตรวจสอบสุขภาพสัตว์น้ำอย่างสม่ำเสมอ

ใช้ปัจจัยการผลิตที่ได้รับการขึ้นทะเบียนจากหน่วยงานราชการ และไม่หมดอายุ

สิ่งแวดล้อม

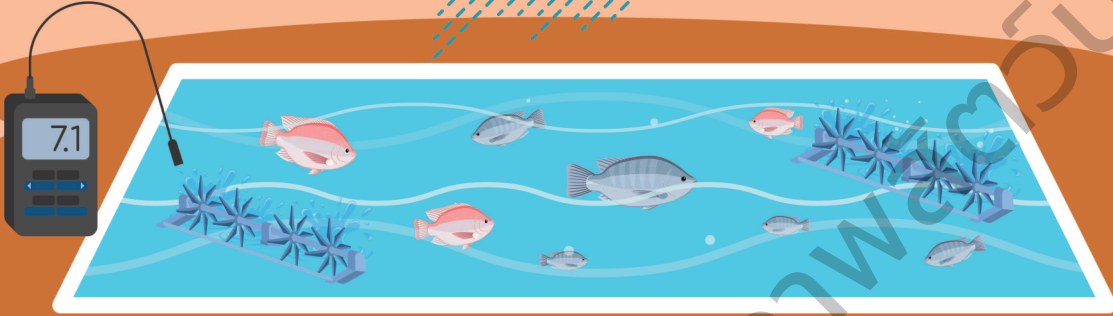
ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดและภูมิคุ้มกันของสัตว์น้ำ ได้แก่

ฤดูกาล

ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพน้ำ โดยอาจทำให้ปัจจัยด้านคุณภาพน้ำเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน และส่งผลต่อเนื่องต่อความเครียดของสัตว์น้ำ

สุขอนามัยภายในฟาร์ม

ฟาร์มที่ขาดการจัดการสุขอนามัยที่ดี มักก่อให้เกิดการสะสมของเชื้อโรคภายในฟาร์ม นำมาซึ่งความเสี่ยงของการเกิดโรคในสัตว์น้ำ

คุณภาพน้ำ

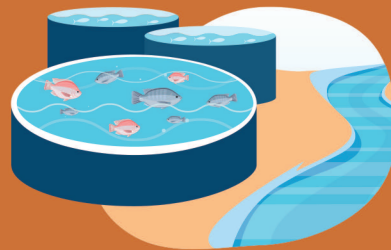
การเปลี่ยนแปลงของคุณภาพน้ำเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความเครียดของสัตว์น้ำ ทั้งนี้ ดัชนีคุณภาพน้ำที่ควรได้รับการตรวจเช็คอย่างสม่ำเสมอ ได้แก่ อุณหภูมิ ค่าออกซิเจน ค่าพีเอช ความเค็ม แอมโมเนีย ไนโตรเจน ความกระด้าง และความเป็นด่าง

การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมภายในฟาร์ม

จะช่วยให้สัตว์น้ำมีสุขภาพที่ดี ลดโอกาสการเกิดโรค มีหลักการดังนี้

ควบคุมและตรวจสอบคุณภาพน้ำให้เหมาะสม

ที่ตั้งฟาร์มควรอยู่ใกล้แหล่งน้ำที่ดี มีความเหมาะสมสำหรับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และมีปริมาณเพียงพอตลอดปี

มีการเตรียมบ่อและอุปกรณ์อย่างถูกวิธี เพื่อป้องกันโรคที่จะเกิดกับสัตว์น้ำ โดยการทำความสะอาดพื้นบ่อ และฆ่าเชื้อที่ตกค้างอยู่ที่พื้นบ่อก่อนปล่อยสัตว์น้ำลงเลี้ยงทุกครั้ง

ให้ความสำคัญในการจัดการสุขอนามัยฟาร์ม

เชือกก่อโรค

สาเหตุการป่วยหรือตายของสัตว์น้ำเกิดจากปัจจัยที่แตกต่างกัน ได้แก่

พาหะนำโรค

สัตว์บางชนิด เช่น ปู หอย
นก และสุนัข เป็นต้น
อาจเป็นตัวนำเชือกก่อโรค
จากภายนอกเข้าสู่ฟาร์ม

การติดต่อ

เชือกก่อโรคมีการพัฒนาตัวเองให้มี
ความต้านทานต่อยา ส่งผลให้เกิด
ปัญหาการติดต่อยา ซึ่งอาจสร้างความ
เสียหายต่อสัตว์น้ำ เพราะจะไม่มียา
ที่มีประสิทธิภาพเพียงพอในการรักษา

ที่ตั้งฟาร์ม

ฟาร์มที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เสี่ยง
ที่มีประวัติการเกิดโรคระบาด
ในสัตว์น้ำมีโอกาสที่จะเกิดโรค
ภายในฟาร์มสูงขึ้น

ปริมาณเชือกก่อโรค

เชือกก่อโรคสามารถเพิ่มจำนวน
และเจริญเติบโตได้ดีในสภาพ
แวดล้อมที่เหมาะสม เช่น น้ำที่มีสาร
อินทรีย์วัตถุปริมาณมาก เป็นต้น

สายพันธุ์ (Strain) และ ความรุนแรง (Virulence) ของเชือก

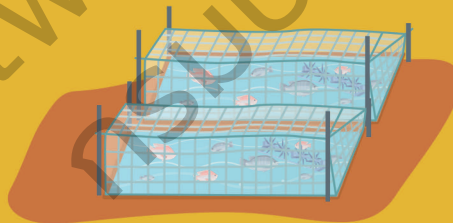
เชือกก่อโรคสายพันธุ์ที่สามารถสร้างสารพิษได้จะก่อให้เกิด
ความรุนแรงของโรคมากกว่าสายพันธุ์ที่ไม่สร้างสารพิษ

การจัดการควบคุมเชือกก่อโรค

จะช่วยให้สัตว์น้ำมีสุขภาพที่ดี ลดโอกาสการเกิดโรค มีหลักการดังนี้

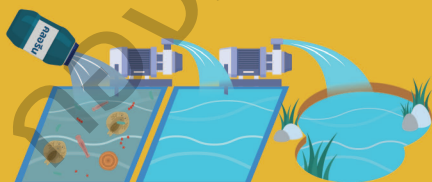
ควรมีบ่อบำบัดน้ำและเตรียมน้ำ โดยใช้สาร
ฆ่าเชื้อ เช่น คลอรีน โพวิโดน-ไอโอดีน
เป็นต้น ก่อนนำมาใช้ทุกครั้ง

ควรมีรั้วรอบขอบชิด และมีตาข่าย
ป้องกันสัตว์พาหะทั้งทางบก
ทางน้ำ และทางอากาศ

ควรมีระบบควบคุมและป้องกันการปนเปื้อนของ
เชือกก่อโรคที่มีประสิทธิภาพ โดยมีการทำความสะอาด
พร้อมทั้งฆ่าเชื้อวัสดุอุปกรณ์ทุกครั้งหลัง
การใช้งาน และไม่ควรถูกอุปกรณ์ร่วมกันระหว่างบ่อ

ควรมีการจัดการระบบน้ำทิ้งที่เหมาะสม
เช่น มีการฆ่าเชื้อในน้ำก่อนทิ้ง

ควรรักษาความสะอาดภายในฟาร์ม จัดแบ่งพื้นที่
เพาะเลี้ยงและพื้นที่อาศัย เพื่อป้องกันการคัดแยก
ขยะต่าง ๆ และลดการปนเปื้อนของเชือกก่อโรค

ควรมีการจัดการตะกอนเลนหลังการเลี้ยง โดยนำของเสีย
ออกจากบ่อร่วมกับการพลิกกลับหน้าดิน
และตากบ่อให้แห้งสนิท อย่างน้อย 1-2 สัปดาห์
ก่อนเริ่มเลี้ยงในรอบการผลิตถัดไป

สอบถามข้อมูลได้ที่ กลุ่มวิจัยและพัฒนาฯและเคมีภัณฑ์สัตว์น้ำ

กองวิจัยและพัฒนาสุขภาพสัตว์น้ำ กรมประมง

Tel: 0 2579 4122

Email: aahrdd.vetdrug@gmail.com

https://www4.fisheries.go.th/aahri/